

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Факултет за туризам и бизнис логистика

Зборник на трудови од втората меѓународна
научно-стручна конференција

“СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ ВО ТУРИЗМОТ, ЕКОНОМИЈАТА И БИЗНИС ЛОГИСТИКАТА”

Штип, 2017

ЗБОРНИК

“Состојби и перспективи во туризмот, економијата и бизнис логистиката”

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Факултет за туризам и бизнис логистика

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ ОД ВТОРАТА
МЕЃУНАРОДНА НАУЧНО-СТРУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

**„СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ ВО ТУРИЗМОТ,
ЕКОНОМИЈАТА И БИЗНИС ЛОГИСТИКАТА“**

Штип, 27.05.2017

Издавач:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за туризам и бизнис логистика

Уредници:

Проф. д-р Никола Димитров
Проф. д-р Дејан Методијески

Организациски одбор:

Проф. д-р Никола Димитров
Проф. д-р Дејан Методијески
Проф. д-р Нако Ташков
Проф. д-р Златко Јаковлев
Проф. д-р Цане Котески
Проф. д-р Драшко Атанасоски
Доц. д-р Марија Магдинчева Шопова
Доц. д-р Тања Ангелкова Петкова
Доц. д-р Оливер Филипоски
Доц. д-р Душко Јошески
Асистент докторант м-р Душица Санева
Асистент докторант м-р Наташа Колевска
Асистент докторант м-р Анета Стојановска Стефанова

Програмски одбор:

Nikola Dimitrov (University Goce Delcev, Stip),
Dejan Metodijeski (University Goce Delcev, Stip),
Suzana Djordjevic Milosevic (University Singidunum, Belgrade),
Georgi Michev (Enoteque Nature, Dolna Banya),
Ibish Mazreku (University Haxhi Zeka, Peć),
Halit Shabani (University Haxhi Zeka, Peć),
Nexhdet Shala (University Haxhi Zeka, Peć),
Fotis Kilipiris (Alexander Technological Educational Institute of Thessaloniki)

Печати:

2-ри Август, Штип

Тираж:

100

Дизајн на корица:

Бојан Матејин

Адаптација на текст од српски и бугарски јазик:

Доц. д-р Тања Ангелкова Петкова
Проф. д-р Дејан Методијески

Техничко уредување:

Проф. д-р Дејан Методијески

Лектор:

Вангелија Цавкова

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент
Охридски", Скопје
338.48(497.7)(062)
НАУЧНО-стручна конференција "Состојби и перспективи во
туризмот, економијата и бизнис логистиката" (2 ; 2017 ; Штип)
Зборник на трудови од втората меѓународна научно-стручна
конференција "Состојби и перспективи во туризмот, економијата
и бизнис логистиката", Штип 27.05.2017 [Електронски извор] /
[уредници Никола Димитров, Дејан Методијески]. - Штип :
Универзитет "Гоце Делчев" - Штип, Факултет за туризам и бизнис
логистика, 2017
Начин на пристап (URL): <https://e-lib.ugd.edu.mk/zbornici.html>. -
Текст во PDF формат, содржи 272 стр., илустр. - Наслов преземен
од екранот. - Опис на изворот на ден 31.10.2017. - Фусноти кон
текстот. - Библиографија кон трудовите
ISBN 978-608-244-444-4
а) Туризам - Економски прилики - Македонија - Собири
COBISS.MK-ID 104741386

СОДРЖИНА

УЧЕСНИЦИ НА КОНФЕРЕНЦИЈАТА	7
ПРЕДГОВОР ОД УРЕДНИЦИТЕ	20
ЕКОНОМИЈА И БИЗНИС ЛОГИСТИКА	22
АНАЛИЗА НА КОНКУРЕНЦИЈАТА ВО БИЗНИС СЕКТОРОТ	23
Симона Ѓуревска, Фросина Јакимовска, Оливер Филипоски КОМБИНИРАН ТРАНСПОРТ – LKW WALTER.....	30
Драшко Атанасоски, Моника Станковска ИМОТНОТО ОСИГУРУВАЊЕ КАКО ПРЕДМЕТ ВО ОСИГУРУВАЊЕТО И МЕТОДИ ЗА ПРОЦЕНКА И ШТЕТА.....	40
Адријана Мижорова, Тања Ангелкова Петкова СОВРЕМЕН ТРЕТМАН И ОДРЖЛИВО УПРАВУВАЊЕ СО КОМУНАЛЕН ЦВРСТ ОТПАД ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	46
Ристо Георгиев, Дарко Огнаноски, Никола Димитров ИСТРАЖУВАЊЕ НА МИСЛЕЊЕТО ЗА КВАЛИТЕТОТ НА КОМПАНИЈАТА NEO LIFE NUTRIENCE КАЈ ЧЛЕНОВИТЕ.....	56
Татјана Ѓорѓиева ЖЕНАТА КАКО ПРЕТПРИЕМАЧ ВО ТУРИЗМОТ.....	65
Марија Магдинчева-Шопова, Кирил Постолов, Симона Савиќ МЕЃУНАРОДНИТЕ САЕМИ КАКО ФАКТОР ЗА РАЗВОЈ НА БИЗНИСОТ И ТУРИЗМОТ.....	76
Дејан Методијески, Ердоан Џеладин, Душица Санева СТРАТЕГИСКИТЕ АЛИЈАНСКИ И ПРОМЕНИТЕ НА КОНКУРЕНТСКОТО ОКРУЖУВАЊЕ	88
Халит Шабани, Афердита Шабани ТУРИЗАМ И УГОСТИТЕЛСТВО.....	99
УЧЕСТВОТО НА ВИНАРИЈАТА „ШАТО КАМНИК“ ВО ПОНУДАТА НА МАКЕДОНСКИОТ ВИНСКИ ТУРИЗАМ.....	100
Бисера Бозаревска КЕТЕРИНГОТ КАКО ТРЕНД ВО УГОСТИТЕЛСТВОТО И ФАКТОР ЗА РАЗВОЈОТ НА ТУРИЗМОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	105
Зоран Николовски, Билјана Николовска, Јулијана Саздова	

ИСТРАЖУВАЊЕ НА ТУРИСТИЧКАТА ПОНУДА НА ТИКВЕШКИОТ РЕГИОН..... 113

Цане Котески, Златко Јаковлев, Ивана Митева

РЕСТОРАНСКАТА ПОНУДА ПРЕКУ РАЗНОВИДНОСТА НА КАРТИ ЗА ИЗБОР НА УСЛУГИ ВО УГОСТИТЕЛСТВОТО 119

Јулијана Саздова, Горан Антониевски, Митко Коцев

СОМЕЛИЕРСТВО - СТРУЧНА СИМБИОЗА МЕЃУ КУЛИНАРСКИОТ И ВИНСКИОТ ТУРИЗАМ 128

Георги Мичев, Дејан Методијески

ЗНАЧЕЊЕТО НА ПЛАНИНАТА КОЖУФ ВРЗ РАЗВОЈОТ НА ТУРИЗМОТ ВО ОПШТИНА ГЕВГЕЛИЈА 138

Тања Ангелкова Петкова, Марија Станојкова, Љупка Атанасова

ТУРИСТИЧКИТЕ ПОТЕНЦИЈАЛИ НА ДОЦНОАНТИЧКИОТ ГРАД БАРГАЛА 146

Нако Ташков, Ивана Ананијева, Симона Атанасова

УНАПРЕДУВАЊЕ НА СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА ПРЕКУ РАЗВОЈОТ НА БЕСПЛАТНИТЕ ФОРМИ НА ТУРИЗАМ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 156

Анета Стојановска-Стефанова

ИНОВАТИВНИ ИДЕИ ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ ВО ЈУГОИСТОЧНИОТ РЕГИОН НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 169

Никола Димитров, Марија Магдинчева-Шопова, Јованка Цуклева-Анастасовска

МЕНАЏМЕНТ СО БИЗНИС ИЗВОНРЕДНОСТА НА ХОТЕЛИТЕ 179

Хајра Шкриељ, Ибиш Мазреку, Неџет Шала

ЕКОТУРИЗМОТ КАКО СОВРЕМЕН КОНЦЕПТ ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 192

Љупчо Јаневски

НОВИ ПЕРСПЕКТИВИ ВО ЕКОТУРИЗМОТ – „OFF THE GRID“ ТУРИЗАМ 204

Николчо Петров, Тања Ангелкова Петкова

БИОДИВЕРЗИТЕТОТ КАКО РЕСУРС ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ, ПРЕКУ ПРИМЕРОТ ЗА НАЦИОНАЛЕН ПАРК „СТАРА ПЛАНИНА“ 213

Невена Симиќ, Наташа Вулиќ, Сузана Ѓорѓевиќ Милошевиќ

МОЖНОСТИ ЗА ПОДДРШКА И ЗАЧУВУВАЊЕ НА БИОДИВЕРЗИТЕТОТ
ПРЕКУ ИНТЕГРИРАН РАЗВОЈ НА ПРОИЗВОДСТВОТО НА ХРАНА И
ТУРИЗАМ..... 221

Душица Рајковиќ, Сузана Ѓорѓевиќ Милошевиќ

КОН БИОКЛИМАТСКИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ОДРЕДЕН ТУРИСТИЧКИ
РЕГИОН НА ОСНОВА НА КОРИСТЕНИ ПОДАТОЦИ..... 233

Пламен Лаков

SOME PROBLEMS OF BULGARIAN CULTURAL TOURISM..... 244

Evgeniy Stojanov

ПРОСТОРНИ И РЕГИОНАЛНИ ПЕРСПЕКТИВИ НА ШТИП И ОЧЕКУВАНИ
ТУРИСТИЧКИ ИМПЛИКАЦИИ..... 253

Никола Димитров, Душко Јошески, Наташа Митева

МОЖНОСТИ ЗА ПОДДРШКА И ЗАЧУВУВАЊЕ НА БИОДИВЕРЗИТЕТОТ ПРЕКУ ИНТЕГРИРАН РАЗВОЈ НА ПРОИЗВОДСТВОТО НА ХРАНА И ТУРИЗАМ

Душица Рајковиќ, Сузана Ѓорѓевиќ Милошевиќ

dusicarajkovic30@gmail.com
diva@orion.rs

Клучни зборови:

Општина
Љубовија,
туризам,
одржливост,
храна

Апстракт

Туризмот, како дејност која често се потпира на убавата природа во чија што основа е биодиверзитетот, има директен интерес да се зачува самиот биодиверзитет. Руралниот предел Љубовија, е место кое се одликува со голема разновидност на флора и фауна, но и со вредна локална земјоделска традиција. Поради тоа, општината Љубовија има амбиција, дел од нејзиниот економски развој да зависи од развојот на земјоделието и туризмот. Може ли туризмот, преку своите интегрирани ланци на вредности, во кои се вклучени и снабдувачките синџири на земјоделието, да обезбеди економски развој, а при тоа да даде поддршка во зачувувањето на биодиверзитетот, ќе пробаме да анализираме преку примерот за општината Љубовија.

Вовед

Меѓузависноста на производството на храна и биолошката разновидност е директна во случај на агроразновидноста, но земјоделското производство се потпира и на „природниот“, односно на разновидноста на дивите видови и екосистемите. Така, освен директниот интерес на земјоделството за биолошката разновидност, постои и повратна реакција – земјоделството може да биде сервис за зачувување на биолошката разновидност, доколку е во димензиите на вистинскиот начин. На пример, традиционалното екстензивно сточарство од низок интензитет, освен што се потпира на автохтоната раса на стоката, ја одржува и високата разновидност на пасиштата.

Од друга страна, со интензивирањето на земјоделското производство, со кое со векови се настојувало да ги зголеми приходите на населението и да обезбеди подобар живот, довело до исчезнување на многу растителни и животински видови. Загубата и пропаѓањето на живеалиштата е основната причина за исчезнувањето на биолошката разновидност, но сериозна причина е и сè поголемата употреба на ѓубриво и пестициди, ерозијата на почвата и интензивно култивирање на мал број растителни видови. Таму каде што ова интензивирање не било можно поради неповолните агроколошки услови, довело до гасење и напуштање на земјоделските фарми, со што дополнително е загромена и биолошката агроразновидност. Така, на пример, напуштањето на планинските села довело до истребување на локалната раса на стока, „запуштање“ на пасиштата и на ливадите, на кои пробивот на грмушестата вегетација и отсуството на грижа за пасиштата го редуцирале бројот на самоникливите видови, намалувајќи им го производот и естетската вредност.

Туризмот, како активност која често се потпира на убавината на природата во чија основа е биолошката разновидност, има директен интерес за зачувување на истата. Руралниот предел Љубовија е регион кој се одликува со голема разновидност на растителен и животински свет, но и вредна локална земјоделска традиција. Поради тоа, општината Љубовија има амбиција дел од својот економски развој да го потпре на развојот на земјоделството и туризмот. Може ли туризамот, низ својот интегриран вредносен ланец во кој се вклучени и снабдувачки ланци од земјоделството, да обезбеди економски развој, а притоа да даде поддршка за зачувување на биолошката разновидност, ќе се обидеме да го анализираме тоа со примерот за општина Љубовија.

Предмет на истражување

Познато е дека руралните предели во Србија се соочуваат со бројни проблеми, еден од нив е и зачувувањето на биолошката разновидност. Проблематиката за зачувување на биолошката разновидност во контекстот на низа економски тешкотии и демографското празнење кое е нејзината најтешка последица, изгледа премногу амбициозна и луксузна задача. Во овој труд ќе бидат прикажани начини како низ интегриран развој на земјоделските системи и туризмот можеме да придонесеме за зачувувањето на биолошката разновидност. За креирањето на овој активен пристап, ќе се обидеме да го искористеме традиционалното

земјоделство. Притоа ќе се потпреме врз автохтоните раси на животни, кои се вклопуваат во локалните земјоделски традиционални системи со ниско вложување и во состојба се, да обезбедат сировини атрактивни традиционални производи со исклучителен вкус и да се остварат одлични цени во посебните трговски пазари, вклучувајќи го и руралниот туризам. Туризмот е во можност да обезбеди пазар за производи кои се традиционално произведени, по цена повисока од вообичаената, затоа што високиот квалитет на земјоделските производи дополнително ќе придонесе за атрактивноста на туристичката понуда. Во тој поглед, интегрираниот развој на земјоделството и на туризмот би можело да биде одржлива опција за тоа подрачје со вредно природно наследство, чие сочувување мора да пронајде економска валоризација за да може да се спроведе во економски недоволно развиените рурални области, како што е руралното подрачје на општината Љубовија. Ќе се обидеме да ја опишеме оваа поврзаност.

Истражување на подрачјето

Општината Љубовија се наоѓа во Мачванската област, на крајот на западниот дел на Западна Србија. Граница на територијата на општината Љубовија претставува реката Дрина, на источната страна се наоѓаат општините Ваљево и Осечина, на север се наоѓаат општините Крупањ и Мали Зворник, а на југ е општината Бајина Башта. Општината Љубовија припаѓа во редот на економски неразвиените подрачја. Со оглед на ориентираноста на населението во земјоделското производство, во вкупниот приход на земјоделието заедно со шумарството, ловот и водостопанството учествуваат 50,85 %. Солидната позиција во врска со сообраќајот, потпирајќи се на автопатот во долинскиот дел на реката Дрина, го прави ова подрачје транзитен правец.

Цел на истражувањето

Целта на истражувањето е на примерот на една територија да се согледаат можностите за поврзување на зачувувањето на локалната биолошка разновидност со економскиот развој на руралното подрачје и тоа низ зачувување на традиционалното земјоделе и неговата поврзаност со туризмот. При тоа ќе го согледаме традиционалното земјоделство и производите кои ги дава од една страна и во однос на зачувување на биолошката разновидност, а од друга страна ќе разгледаме колкаво е значењето

на биолошката разновидност од аспект на атрактивност на произведените производи за развојот на туризмот. Ќе биде нагласена и вредноста на традиционалниот селски амбиент, кој овие производни системи го зачувуваат, обезбедувајќи атрактивност на целата територија, односно привлекувањето на туристи. Ќе се истражува на кој начин може да се поврзе интегрираниот развој на земјоделството и туризмот со работата за зачувување на биолошката разновидност.

Методи

За да се опишат состојбата на биолошката разновидност, земјоделските системи и производи, како и постоечката состојба на туризмот, ќе користеме SWOT анализа за подрачјето Љубовија. Целта на SWOT анализата за овој предел е да ја идентификува моќта - предностите и слабостите - недостатоците на територијата во поглед на зачувување на биолошката разновидност, произведување на храна и развој на туризмот, исто како и воочување на шансите - можностите и заканите - опасностите.

За да се воспостави што нуди земјоделството за потребите на туризмот во поглед на зголемување на туристичкиот потенцијал, ќе ги снимиме постоечките земјоделски системи. Понатаму, ќе биде објаснето како, интегрирајќи ги различните земјоделски системи во туристички вредносен ланец, може истовремено да помогне за зачувување на локалната биолошка разновидност и неговото вреднување, кое би придонело и за опстанокот на населението во руралните предели. И оваа врска ќе ја анализираме на подрачјето на општината Љубовија.

Анализа на проблемот

Биолошка разновидност

Во руралното подрачје Љубовија, од клучно значење е зачувувањето на локалната биолошка разновидност, пред сè диверзитетот на реката Дрина, потоа заштитеното природно богатство „Кањонот Трешница“, додека важноста на локалната раса и видови, како дела на агроразновидноста е минимална. Старите видови на растенија и расата на стоката се од особена важност за иднината на планетата, па и просторите, каква што е руралната област на општината Љубовија. Видовите и расите на домашните растенија и животни, кои се дефинирани како автохотни или локални, се резултат на селектирање, преку природна или човечка

интервенција за да опстанат (со наводнување, ѓубрење или заштита од пестициди, на пример). Тие се отпорни на стресовите на околината, па поради тоа се и витални елементи во која било стратегија како одговор на климатските промени и други предизвици кои пред земјоделското производство може да се стават во иднината (епидемија од разни болести, напади од штетници и сл.). Нивниот потенцијал да напредуваат на својата оригинална територија ги прави важни земјоделски ресурси и основен алат за прехранбената самосталност (Slow food). Земјоделската разновидност е поврзана со културата на локалната зедница преку обичаите, рецептите, вештините...

Оваа врска може да биде искористена како клучна за зголемување на атрактивноста на едно подрачје, посебно на оние кои имаат сиромашен фонд на други туристички атракции. Во општината Љубовија, рехабилитацијата на традиционалните производни системи и расата и видовите на растенијата и животните кои ја носат, можат значајно да придонесат за активирањето и подобро вреднување на локалните туристички потенцијали. Земјоделската разновидност на ова подрачје ја загрозуваат истите оние закани кои се присутни во целиот свет - воведувањето на современи попродуктивни раси, вкрстувањето со нив, или големите епидемиски болести и природните катастрофи (суши, поплави и др.)

Земјоделско производство

Влијанието на земјоделското производство врз животната средина е поопширно, тоа може да се оцени и како позитивно и како негативно. Со обемен начин на работа во земјоделството се формирале живописни и еколошки значајни земјоделски и културни предели и поддржано импресивно ниво на биолошка разновидност. На друга страна, процесите на земјоделското интензивирање и напуштањето на селата имале штетни ефекти. Загрозувањето на биолошката разновидност повторно ја нагласува потребата за тоа дека човекот и природата мораат да функционираат заедно, да бидат во пријателски односи и така да ја осигурат иднината на следните генерации. И на подрачјето на Љубовија, големото богатство на важните живеалишта на живиот свет е воспоставено и одржувано со низок интензитет на земјоделско производство. Планинските пасишта се живеалишта на многубројни разновидни растителни заедници, меѓутоа, со намалена стока на пасење, тревниците богати со разни видови ги завземаат грмушестите видови, со што тревниците ја губат својата биолошка разновидност,

а на тој начин доаѓа и до изумирање на многу видови птици, на пр., белоглавиот мршојадец.

Туризам

Туризмот е и значаен двигател на одржливиот развој на руралните региони, тој вклучува бројни активности и услуги кои ги нуди населението во руралните подрачја, со цел да ги направи атрактивни за туристите, а со тоа и да се произведе дополнителен приход на своите земјоделски стопанства (фирми). Одржлив туризам во своето наједноставно значење подразбира општествено-економска активност која остварува минимално влијание врз животната средина и локалната култура, истовремено помагајќи да се отворат нови работни места и заштита за локалниот екосистем. Имено, тоа е одговорен туризам кој се однесува пријателски спрема природното и културното наследство. Главната цел на ваков вид на туризам е да им се овозможи на луѓето уживање и стекнување знаење за природните, историските и културните карактеристики на единственото опкружување со зачувување на биолошката разновидност и поттикнување на економскиот развој и благосостојбата на локалната заедница.

Екотуризмот е важна компонента на одржливиот туризам, затоа што посочува на еколошки одговорни патувања и посети кои се обично заштитени со природни подрачја (вклучувајќи ги и културните вредности), ја забрзува еколошката едукација, менаџментот, зачувувањето на постоечките вредности, истовремено обезбедувајќи и економско вклучување на локалното население.

Развојот на руралниот туризам ја овозможува и потрошувачката на земјоделско-прехранбените производи во местото на производство, кое што влијае на намалувањето на транспортните трошоци и скратување на вредносниот ланец, односно на ланецот на продажба, што дава посебен придонес на економската димензија на одржуваното земјоделство. Туристите се, на пример, подготвени да платат повеќе за производи кои се регистрирани со географско потекло, што претставува и израз на поврзаноста со локалните ресурси, како и специјалниот квалитет, затоа што тие домашни производи се произведуваат со почитување на специјалните стандарди на производството.

Резултати и дискусија

Општината Љубовија се одликува со сочувани природни ресурси, туризам во развој, развиено земјоделство, но, и покрај тоа, се среќава со бројни проблеми во своето животно опкружување, што се резултат на живеењето и погрешниот пристап на животната средина на локалното население. Постоенето на овие проблеми упатува на потребата за изнаоѓање на нови одговорни решенија.

Големата површина на земјоделското земјиште во кое доминираат ливади и пасишта, се од големо значење за зачувување на билошката разновидност, како и за малобројното население кое се занимава со традиционалното пасиште на стоките. Незагаденото земјиште е многу погодно за производство на органска храна.

Наспроти предностите кои ги има Љубовија, постојат и многу слабости, првенствено неповолната старосна структура на населението и миграцијата на младите. За да се сочува виталноста на локалната заедница на долг период, мора да се смисли концепт за економски развој кој ќе овозможи економски опстанок, а притоа да не се уништат природните ресурси.

Испитувано подрачје на биолошката разновидност

Руралниот педел на Љубовија се разликува со голема разновидност на растителен и животински свет. Во текот на времето, стапката на настанување на нови видови била поголема од стапката на исчезнување на видовите, со тоа се дошло до зголемување на биолошката разновидност, со што и човечките активности придонеле за зголемувањето на биолошката разновидност и негово зачувување, благодареејќи на земјоделското производство со низок интензитет.

На подрачјето на општина Љубовија се чувствува потреба за дефинирање на интегрирани програми кои бараат соработка на сите локални актери од руралниот развој, но и волја и активно лидерство, во селските заедници, како би се забрзало зачувувањето на биолошката разновидност. Зачувувањето на биолошката разновидност на пасиштата и ливадите на територијата на општината значајно би допринеле со правилни мерки на управување и искористување, како што се поголем број на стоките на пасиштата, тоа би ја отворило и можноста за зголемување на природните локални производи, би ја зголемило гастрономската понуда, а сè заедно и атрактивни предели и збогатен туристички производ, севкупно атрактивност на општината.

Земјоделско производство во општина Љубовија

Влијанието на земјоделското производство на животната средина во Љубовија е позитивно и негативно. Благодарение на обемниот начин на работа во земјоделството, се формирале еколошки значајни земјоделско-културни предели и поддржано импресивно ниво на биолошка разновидност, додека на другата страна, имаме напуштање и модернизација на селата, следени со интензивно земјоделско производство, што остава штетни последици на биолошката разновидност. И двете влијанија се видливи на просторите на општина Љубовија. Животната средина претрпела оштетување на природните и полуприродните екосистеми, губење на биолошката разновидност, загадена вода, деградација и ерозија на земјиштето, уништување на традиционалните особини, загуба на генетичките разновидности и земјоделието, што се должи на намалување на употребата на традиционалните раси на животни и земјоделски култури.

Обезбедувањето на подршката е можна и со валоризација на производот од овие системи, во туризам. Доколку локалната туристичка понуда би ги опфтила, освен убавината на мозаичкиот предел и локалните производи, кои се произведени во нив, разните рурални живеалишта во Љубовија би можеле да се сочуваат (Фердинандова, 2011). За жал, моменталната ситуација е интензивна за земјоделското производство, што не е адекватно за земјоделските површини, претежно во ридско-планинските општини, како што е Љубовија.

Туризмот во општина Љубовија

Општина Љубовија претставува подрачје со исклучителни потенцијали за развој на туризмот. Руралниот туризам е важен двигател за развој на руралните региони. Се вклучуваат низ активности, услуги и обичаи кои даваат живеалишта во руралните подрачја, со цел да ги направат атрактивни за туристите, и со тоа генерираат дополнителни приходи за своето земјоделство. Овде станува збор за цел спектар на активности во руралните средини, како што се: агро туризам и селски туризам, активности во природата и културен туризам, еко-туризам, културни манифестации, научички и излетнички туризам. Љубовија претставува препознатлива туристичка дестинација во Западна Србија, првенствено поради кањонот на реката Трешница, подрачјето Торичка Бобја и споменикот на Мачковиот Камен.

Постојат велосипедски рути кои спојуваат три општини: Лозаничка, Крупијанска и Љубовија. Рутите се практично направени, така што во целина или во делови можат да ги користат и пешаците, планинарите и теренските возила. Параглајдерските летишта се претежно на Торнички Бобја (окули 1270 метри надморска височина). Ловниот туризам бара унапредување на живеалиштата на ловиштата, како би се зголемил бројот на дивечот. Риболовниот туризам е врзан за реката Дрина и нејзините притоки. Еко-туризмот, едукативниот и верскиот туризам, исто така се потенцијал за развој на Љубовија. Културно-манифестациониот туризам и наутичкиот туризам, најзначајни се сезонските атракции во овој крај. Потенцијал има и излетничкиот туризам, па опремувањето на излетничката патека во планинските подрачја е предвидена во просторниот план на општина Љубовија.

SWOT анализа на туризмот	
<p>Силни страни – Реката Дрина претставува потенцијал на општина Љубовија поради разновидноста на екостистемот. Исто така, долж нејзиното корито е главен сообраќај правец, бидејќи таа е природна граница со Босна, затоа е можен развој на рекреативниот туризам. Зачуваните природни ресурси и биолошката разновидност сè повеќе стануваат атрактивни за туристите. Има неколку заштитни добра: кањонот на реката Трешница, кањонот на реката Трибуча, планината Добија и сл. Разновидниот релјеф и богатата флора и фауна претставуваат одличен потенцијал за развој на ловниот и излетничкиот туризам. Културно-историските вредности - споменици, манастири и цркви, како што се: Соко Град, Римскиот Мост, Св. Никола и бројни други знаменитости. Селскиот туризам како предности на селското домаќинство, се издвојува со угостителството на локалното живеалиште, понудата на здрава храна и локалните угостителски специјалитети</p>	<p>Слабости – Посебна слабост за развој на селскиот туризам претставуваат: незадоволен стандард и квалитет на постоечките сместувачки капацитети, недостатоци на сместувачките капацитети, неповолна старосна структура на локалните живеалишта, неодстатокот на услужната и занаетчиската дејност која го подобрува развојот на туризот. Недоволната информираност со сите знаменитости на овој крај, кои би можеле да бидат посетни. Ѓубрето кое останува зад посетителите има директно негативно влијание на животната средина.</p>
<p>Закани – Подигањето на хироцнтралите на реките, што има</p>	<p>Можности – Вклучувајќи го селското население во туристичките активности, креираат туристичка понуда и проширување на постоечките сместувачки капацитети во селскиот туризам. Релитивизација на селското население, да се поправи неповолната старосна</p>

<p>негативно влијани на рибниот свет. Заминувањето на младите од селото, што влијае на развојот на земјоделството и туризмот. Конкуренцијата на туристичките пазари.</p>	<p>структура на локалните живеалишта. Продавањето на традиционалните произведени производи. Да се организираат еко кампови за деца, излети и еко тури за возрасни.</p>
--	--

Интеграција на различните економски активности во руралните средини

Клучот на успехот би бил во соработка на локалното население. Првата заедничка акција ја опфатила интеграцијата на малинските и сточарските производи низ соработка на двете села. Имено, жителите на селото Врвполе, каде подобро ги продаваат малините, се решило производството да се обнови. Имено, туристите кои доаѓале во овој крај, барале таканаречена здрава храна. Затоа, производителите кои се бавеле со производство на малини, ги заменили со вештачки ѓубрива и компост, кој ги произведувале нивните соседи од Цапарича, кои се занимаваат со традиционалното сточарство. За да обезбедат повеќе ѓубре кое ќе одговара на квалитетот, добитокот е зголемен, и стоката повторно се вратила на пасиштата. Овој екстензивен систем го поддржува опстанокот на белоглавиот мршојадец, во соседното заштитено природно добро кањонот Трешница. Производителите на малини, ги претвориле своите малини во ликер, а него го обележале со фотографија од белоглавиот мршојадец. Соспствениците на рестораните и хотелите биле заинтересирани за овој производ, а се појавила и потреба за нови сместувачки капацитети. Долгото задржување на туристите на оваа локација ја зголемило побарувачката за производство на локални занаетчиски работи, како оние за изработка на народна носија, обработка на кожа, плетење на џемпери, до производство на сирење и кајмак од млеко од автентични раси на говеда, разни преработки од овошје итн. Се појавила побарувачка и за излети за запознавање на старите раси, прошетки до пасиштата, и сл. Големата посета на туристи и конзумацијата на традиционалните производи, направиле шанса за старите раси кои се при изумирање, бидејќи прават помал профит. Зголемена е и соработката со туристичките агенции, хотелите и рестораните. Се одржувале и малинијади, гастрономски собири и саеми со цел да се промовираат традиционалните карактеристики за ова подрачје. На овој начин, во овој крај е намалено заминувањето на младите.

Можноста за зачувување на биолошката разновидност низ интегриран развој на производство на храна и туризмот се големи. Тоа, всушност, е оптималниот модел на зачувување на природните вредности кои ги интегрираат сите интереси на човекот и природата. Во основа, овој пристап најмногу се однесува на руралниот развој, но неговата примена повеќе зависи од урбаното и руралното и заинтересираноста на жителите на урбаните простори за подобрување на квалитетот на сопствениот живот.

Заклучок

Руралниот предел Љубовија може да стане значајно место за земјоделското производство која ќе се заснова на одржливото користење на природните ресурси и зачувување на биолошката разновидност. Тоа ќе биде можно само доколку застапеното производство на здрава храна и традиционалното подготвување на храна, од автентични видови на животни и растенија, станат основна единица за развојот на туризмот, односно, доколку биде валоризирана низ туризмот, затоа што поради малата профитабилност неопходно е дополнителна вредност на традиционално производство, која ги поседува сите елементи на одржливост (вклучувајќи го и придонесот за зачувување на биолошката разновидност).

Со оглед на тоа што ваквото сценарио за развој на локалната економија може да стане и важна цел за креирање на нови работни места, искоренување на сиромаштијата, подобрување на приходите и спречување на заминувањето на младите во урбаните средини, грижа за зачувување на биолошката разновидност, треба да биде поддржана и од страна на локалната рурална заедница, и со поголемите нивоа на територијалната управа, за што е неопходно да се развијат нови агроеколошки мерки за поддршка на руралниот развој, што значи, можно е економскиот развој на општината да биде заснован на услугите на еко системот и природните ресурси, со нивно одржливо користење, бидејќи во интерес е да се биде препознатлив, да се нудат локални производи, да се вклучат што повеќе локални жители и што повеќе приходи од туризмот да се задржат во дестинациите. Поддршката на локалната заедница за зачувување на биолошката разновидност преку одржлив социо-економски развој бара и пренесување на знаењата, посебно на искуствата на тие подрачја кои таквите активности ги спровеле преку интегралниот развој на земјоделството и туризмот.

Користена литература:

1. Aleksić J., Đorđević S. eds. (2016), Lotički sistemi opštine Ljubovija, uloga i značaj riparijalnih područja za dobar status vodotoka;
2. Andersen, E., Baldock, D., Bennet, H., Beaufoy, G., Bignal, E., Brower, F., Elbersen, B., Eiden, G., Godeschalk, F., Jones, G., McCracken, D.I., Nieuwenhuizen, W., van Eupen, M., Hennekes, S., and Zervas, G. (2004), Developing a High Nature Value Farming Area Indicator. Consultancy report to the EEA, European Environment Agency, Copenhagen, http://www.ieep.eu/assets/646/Developing_HNV_indicator.pdf;
3. Dražić Gordana, 2011, Ekoremedijacije;
4. Đorđević Milošević S., Milovanović J. (2012), Održivi turizam u funkciji ruralnog razvoja, <http://www.togm.org.rs/dokumenta/knjiga.pdf>
5. Lazić, B. (2010), Multifunkcionalna organska poljoprivreda. Zbornik radova „Ruralni razvoj i organska poljoprivreda“, Beograd;
6. Lazić, B. (2012), Međuzavisnost organske poljoprivrede i biodiverziteta, Organska proizvodnja i biodiverzitet, Pančevo;
7. Lakušić, B. i saradnici (2001), Biodiverzitet i novi Milenijum. Društvo ekologa i Zavod za zaštitu prirode Srbije, Beograd;
8. Cooper T, Pezold T. (eds.), Keenleyside C., Đorđević-Milošević S., Hart K., Ivanov S., Redman M., Vidojević D. (2011), Razvoj Nacionalnog Agro-ekološkog programa za Srbiju. IUCN Beograd, Srbija;
9. Ferdinandova, V. (2011), Politike i strategije Evropske unije u oblasti životne sredine u Jugoistočnoj Evropi;
10. Filipović, Ugrenović (2012), Zbornik referata - Organska proizvodnja i biodiverzitet, Pančevo;
11. Waldhardt, R., Otte a. (2003), Indicators of plant species and community diversity in grasslands. Agric. Ecosyst. Environ. 98: 339-351;
12. Wikipedia (2017), Ecotourism;
13. Grupa autora (2013), Studija o održivom korišćenju i zaštiti prirodnih resursa u prekograničnom području Srbija - Bosna i Hercegovina, opština Ljubovija, 2013, Unija Ekologa, Beograd;
14. Lokalni akcioni plan za biodiverzitet opštine Ljubovija, 2013;
15. Prostorni plan opštine Ljubovija, 2013;
16. Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Republici Srbiji 2011, Republički zavod za statistiku, 2012, dostupno na <http://popis2011.stat.rs/>